KALAMITNÉ PREMNOŽENIE LYKOŽRÚTOV NA JEDLI

Jozef Vakula, Milan Zúbrik, Juraj Galko, Andrej Gubka, Andrej Kunca

Zdravotný stav jedľových porastov bol posledných 15 rokov stabilizovaný. Jedli bielej sa v našich lesoch darilo a okrem škôd zverou a lokálneho premnoženia kôrovnice kaukazskej nebolo zaznamenané jej výraznejšie poškodenie. Posledné veľké odumieranie jedle sa vyskytovalo na Slovensku v 50. a 70. rokoch minulého storočia a spôsobilo pokles jej zastúpenia z 15% na dnešné 4 %. Priaznivý zdravotný stav jedle sa však zmenil po extrémne teplej a suchej vegetačnej sezóne 2018, ktorá bola najteplejšou v celej histórií meraní. Extrémne teplo a sucho oslabilo všetky dreviny, jedľu nevynímajúc. Následkom týchto extrémov je napadnutie jedle bielej podkôrnym hmyzom. Počas jari 2019 sa objavili na suchých lokalitách jednotlivé až ohniskovite sa vyskytujúce odumreté jedle. Časť týchto jedlí bola napadnutá už v roku 2018. Sú zďaleka viditeľné sýtočervenou fabou, na rozdiel od odumretých smrekov, ktoré sú hnedé. Takéto ohniská je možné pozorovať najmä v okolí Banskej Bystrice, Banskej Štiavnice, Strečna, ale aj inde. Jedným z faktorov, ktoré oslabili jedľové porasty bol aj silný semenný rok 2018.

Po analýze niekoľkých lokalít bolo zistené, že jedle sú napadnuté prevažne lykožrútom prostredným (*Pityokteines spinidens*). V menšej miere sú naletené v dolných častiach lykožrútom jedľovým (*Pityokteines curvidens*) a tenšie stromy kôrohlodom jedľovým (*Cryphalus piceae*). Na konároch sa môže vyskytovať lykožrút malý (*Pityokteine vorontzowi*). Sekundárne sa v požerkoch vyskytuje vrzúnik (*Acanthocinus reticulatus*), na koreňoch a územku podpňovka (*Armillaria* spp.). Koruny niektorých jedlí sú silno obsadené imelom bielym, ktoré ich oslabuje.

Lykožrút prostredný (*Pityokteines spinidens*) je len 2,0 – 2,8 mm dlhý. Jeho požerok má nepravidelný, široko hviezdicovitý tvar zasahujúci do beľovej časti dreva. Larvové chodby bývajú vyplnené bielou drvinou pochádzazajúcou z beľového dreva. Snubné komôrky sú väčšinou umiestnené v kôre, ak je kôra tenká, larvy sa zavŕtavajú

Obrázok 1 Jedle rastúce na suchej, kamenistej pôde sú napadnuté lykožrútom prostredným (Pityokteines spinidens).

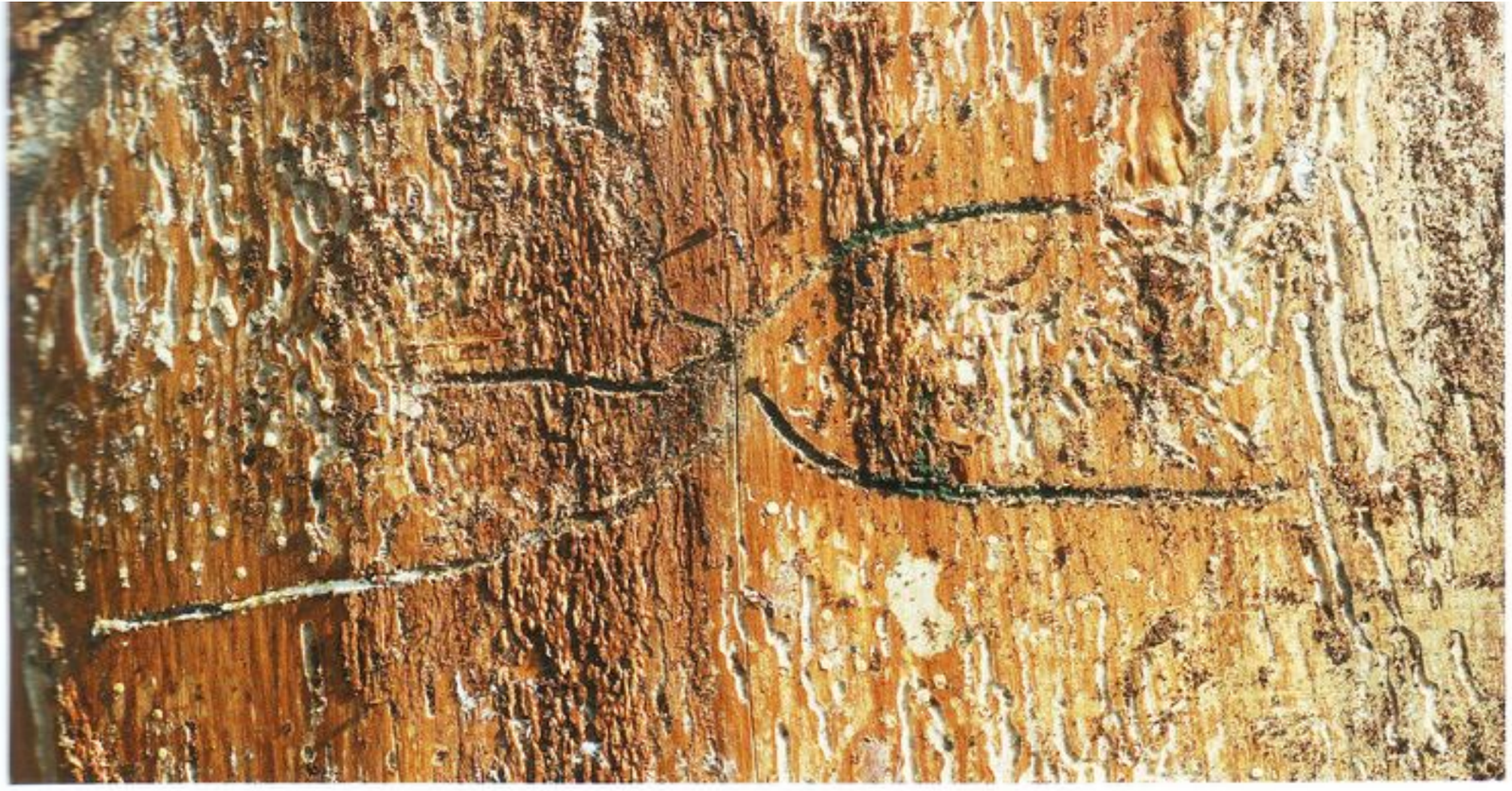

Obrázok 2 Hviezdicovitý požerok lykožrúta prostredného (Pityokteines spinidens) v dreve, larvové chodby zasahujú do bele a sú vyplnené bielou drvinkou.

Obrázok 3 Požerky lykožrúta prostredného (Pityokteines spinidens) v dreve, larvy sú zavŕtané do beľového dreva.

pred kuklením 3-4 mm hlboko do beľového dreva. Materské a larvové chodby sú spravidla dlhšie a užšie, ako u lykožrúta jedľového. Jarné rojenie lykožrúta prostredného prebieha v apríli až máji, druhé rojenie koncom júna a v júli. Má dve generácie do roka a časť samičiek zakladá aj sesterskú generáciu. Napáda predovšetkým dospelé jedle a obsadzuje skôr časti so stredne hrubou kôrou, v stredných a horných častiach kmeňa. Môže však napadnúť aj mladšie stromy.

Lykožrút prostredný bol v minulosti považovaný za významného škodcu a jednu z príčin hynutia jedlí na Slovensku. Kontrola sa vykonáva terénnou pochôdzkou spojenou s vyhľadávaním chrobačiarov. Obrana spočíva v dodržiavaní porastovej hygieny a včasnom odstránení a asanovaní napadnutej drevnej hmoty. Asanáciu je možné vykonať podobne ako pri lykožrútovi smrekovom. Na obranu je možné využiť klasické lapáky. Pripravujeme ich z nenapadnutých stromov už v októbri alebo novembri. Umiestňujú sa v presvetlených častiach porastov.

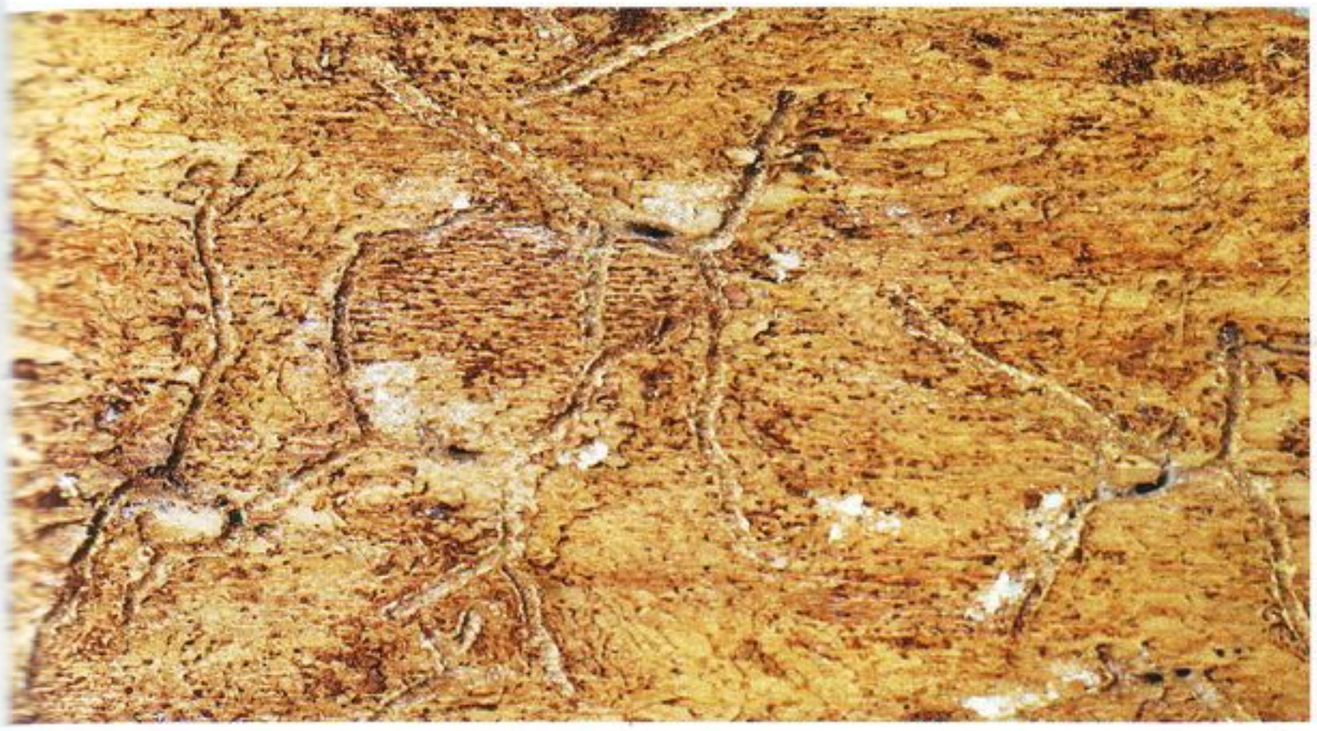

Obrázok 4 Požerky lykožrúta jedľového (Pityokteines curvidens) v kôre, má tvar písmena H, snubná komôrka je predĺžená v smere osi kmeňa a vybiehajú z nej poväčšinou 4 materské chodby, dlhé spravidla do 5 cm.

Obrázok 5 Hviezdicovitý požerok monogamného kôrnika jedľového (Cryphalus piceae) nájdeme pod tenkou kôrou, má jednu krátku materskú chodbu, z ktorej vybiehajú do všetkých strán larvové chodby.